בית סתום. שהיה לו פתח לחצר וסתמו: **יש לו ד' אמות.** בחלוקת החצר אם נאמו לחלוק כאילו הוא פתוח: **אינו מטמא סביביו.** אלא כנגד הפתח אם מת בתוכו: **פרץ את פצימיו.** הרי הוא כקבר וחכמים טימאו את סביביות הקבר ד' אמות כדי שלא יקרבו עושי טהרות עד הקבר ואיהילו ונאו אדעתייהו: **לעיר אחרת.** לדרך עיר אחרת: **ובקשו בני העיר.** שהמבואות בה לסותמן מאחריהם: **בני אותה העיר.** האחרת מעכבין עליהן שכבר הוחזקו לקצר דרכן דרך אותן המבואות: **בני רה"ר מעכבין עליהן.** משום דכי דחקו בני רה"ר מסתלקי לתוך המבואות: **הני מילי.** תוך ד' אמות של (ג) רשות המבוי הסמוכות לרה"ר מעכבין מלהעמיד דלתות לשם: **ברה"ר דמו.** לענין ספק טומאה ברה"ר: **ולא היא.** שאפי' רצו להעמידם לפנים מד' אמות מעכבין עליהן: **כי רבו יומא.** בית חריסת יום אחד לזה וכן לזה לא תחרוש מתרגמינן לא תרדי (דברים כב): ה"ג **כי רבו יומא מאי אי יומא זרעא תרי יומא כרכא לא הוי ואי יומא כרכא יומא דזרעא לא הוי אי בעים אימא יומא דזרעא באתרא דכריב ותני ואי בעים אימא ביומא דזרעא בהדורי: אי יומא דזרעא.** בשעת הזרע הוא נוח לחרוש שכבר נחרשת בשעת (ג) הגיר: **תרי יומי כרכא לא הוי.** כלומר בשעת הגיר היאך ישכור שוורים אין בו כדי מלאכת ב' ימים ויש בו יותר מכדי מלאכת יום אחד: **ואי ביומא כרכא.** שעת הגיר קאמרת לא הוי יומא דזרעא והיאך ישכור שוורים בשעת הזרע: **אי בעים אימא יומא דזרעא.** ודקא קשיא לך תרי יומי כרכא לא הוי באתרא דכרכי ותנו בשעת הגיר איכא ביומא דזרעא תרי יומי כרכא: **ואי בעים אימא יומא כרכא.** ודקאמרת לא הוי יומא דזרעא בהדורי עסקינן שאין קשה ויש בה מעלות ומורלות ויש טורח בשעת הזרע בשעת הגיר ויומא דזרעא אחרינא איפכא גרסינן **ואי בעים אימא יומא דכרכא.** ודקשי' לך יומא דזרעא לא הוי באתרא דכריב ותני בשעת הזרע אחת קודם לזריעה ואחת לאחר הזריעה לכסות הזרעי' ואי בעים אימא יומא זרעא ודקאמר' תרי יומי כרכא לא הוי בהדורי עסקינן שיש טורח גדול בשעת הגיר ויומא זרעא הוי תרי יומי כרכא ולשון זה הגון: **דוולא.** אם יש להן דור שממנו משקין שדה: **בי דלו יומא.** עד שיהא בו כדי להשקות שדה כדי פעולת יום לזה וכדי פעולת יום לזה משום שכר פועל: **פרדיסא.** כרם: **ג' קנין.** לכל אחד לפי חשבון שאתים כאחד המשכן: **אין אלו אלא דברי נביאות.** בלא טעם: **אוליפא.** כל י"ב גפנים קרי אוליפא: **דרפין.** עודר: **ניטלה נבואה בו.** משום דאמר ליה לעיל אין אלו אלא דברי נביאות שקרא דברי חכמים נבואה נקט לה להא מילתא: **אטו חכם נאו נביא הוא.** וכי אין חכם ראוי להיות נביא דקאמר מר ניטלה מן הנביאים וניתנה לחכמים מכלל דמעיקרא לא היתה נבואה לחכמים: **הכי קאמר אע"פ שניטלה מן הנביאים.** שאינם חכמים מן חכמים לא ניטלה (ד) ונביאים יש להן לבד חכמה: **אדע.** שלא ניטלה מן חכמים: משמיה

פרץ פצימיו מטמא כל סביביו. פי' הקונטר' כל סביביו ד' אמות כקבר ואין נראה לר' שמשון כיון דמסיימי מחיצות וליכא למיחש שמא יעלה על הבית ויאהיל עליו לית לן למימר שיטמא ד' אמות סביביו כדמוכח בפ' משוח מלחמה (סוטה דף מד.) גבי חלר הקבר העומד בתוכה טהור ה"מ חלר הקבר דמסיימי מחיצו אבל (ה) בעלמא תפיס לכך נראה לו לפרש כגון שיש זיזין הרבה בולטין מן הבית מכל לד ויש בהן פותח טפח (ו) לכל אחד ובשלא פרץ פצימיו אף על פי שסתמו אינו מטמא תחת השאר זיזין שסתמו של מת עומד נגאת דרך פתח[א] אבל אם פרץ פצימיו וחזר ובנאן כשאר כותל ואין כאן פתח כלל מטמא כל סביביו דכל זיז וזיז איכא לספוקי דשמא דרך תחת אותו זיז יצא מן הבית [ב] ויש ליישב פי' הקונטרס דבית נמי לא מסיימי מחיצתא דאע"ג דליכא למיחש שמא יעלה על הבית מ"מ איכא למיחש שמא יגע בכתלי דקבר מטמא במגע אפי' מן הצד כדמוכח בספרי בפרשת פרה אדומה[ס] (ז) בקבר זה קבר סתום או אינו אלא פתוח אמרת ק"ו ומה אהל שהוא מקבל טומאה אינו מטמא מכל הצדדין כשהוא פתוח הקבר שאינו מקבל טומאה אינו דין שלא יטמא מכל הצדדין כשהוא פתוח משמע דכשהוא סתום מטמא אף בנוגע בו מן הצד: **מצר** שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו. היינו כשהחזיקו ברשות[ג] אבל אם באין להחזיק שלא ברשות יש למחות בידם ולנקוט פיזרא וליתיב כדמוכח בהמניח (ב"ק דף כח. וסס): **ולא** פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה. פי' ר"י ב"ר מרדכי דבאתריה דרבי יהודה היה קרקע חשוב וטוב והיה חשוב לטרוח בתשעה חצאי קנין (ח) אבל באתריה דתנא קמא לא היה קרקע טוב כל כך שיהיה חשוב לטרוח בפחות מתשעה קנין ואף על פי שלא היה בו כדי חריסת יום לאוי היה לטרוח בשביל בעי בנבל מאי שאין הקרקע טוב כל כך ואינו לאוי כשיעור השני במשנתינו: ה"ג ר"ק (ט) **ואי בעית אימא בברבא וזרעא ובהדורי.** פירוש בית חריסת יום ושפיר הוי יומא לזרעא דכשיצא לזורעה חורש ובחזירתו עוד מושך המחריסה על הקרקע וזורע וזה בהדורי: **ואי בעית אימא יומא דזרעא.** ודקאמרת לא הוי תרי יומי כרכא כריב יומא ופנגא והדר תני וכריב עד דשלים יומא: **דוולא.** פר"ח מרן שמשקין אותה (י) בדלי לכל אחד מרן שדולין לה יום אחד וקשה לר"י דא"כ הוה ליה (י) למיתני בנבל מאי כדבעי באינך ע"כ נראה כפ"ה: **א"ר יוסי אין אלו אלא דברי נביאות.** לא נשנה קמא אלא כלומר שאומר בלא טעם[ד] דכי המי גוונא בסוף (כ) (אלו) מומין (בכורות דף מה. וסס ד"ה עשו) גבי יתרת שאין בה ליפורן מטמא במגע ובמשא אבל לא באהל ודקאמר עשו דבריהן כדברי נביאות מה נפשך מי אבר הוא ליטמא באהל ומי לא אבר הוא לא ליטמא כלל וכן י"ל בסוף פ' כילד מעברין (עירובין דף פ: וסס ד"ה אין) **אטו חכם לאו נביא הוא.** וא"ת בפ' בן סורר (סנהדרין דף עה.) דקאמר משחרב בהמ"ק ניטל טעם ביאה וניתן לעובדי עבירה תקשי ליה נמי אטו קודש שנחרב לא הוה להו טעם ביאה לעובדי עבירה הא מפיק ליה מדכתיב מיס גנובים ימתקו (משלי ט) כדפרין הכא וי"ל דאיכא לשנויי התם כדמשני הכא ניטל טעם ביאה ומעובדי עבירה לא ניטלה ולא חש להקשות בכל מקום: [וע"ע תוס' גיטין עב. ד"ה ומשום וכו']:

א) בית סתום יש לו ד' אמות פרץ את פצימיו אין לו ד' אמות ג) (קבר שפתחו סתום אינו מטמא כל סביביו פרץ את פצימיו וסתמו מטמא כל סביביו) ב) בית סתום אינו מטמא כל סביביו פרץ את פצימיו מטמא כל סביביו אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ג מבואות המפולשות לעיר אחרת ובקשו בני העיר לסותמן בני אותה העיר מעכבין עליהן ד לא מיבעי כי ליכא דרכא אחרינא דמעכבי אלא אפילו כי איכא דרכא אחרינא נמי מעכבי משום דרב יהודה אמר רב דאמר (ה) ז) ה מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ג) (כדרב גידל דא"ר גידל רבים שבררו דרך לעצמן מה שבררו בררו) אמר רב ענן אמר שמואל ו מבואות המפולשין לרה"ר ובקשו בני מבואות להעמיד להן דלתות בני רה"ר מעכבין עליהן סבור מינה הני מילי בד' אמות כדר' זירא אמר רב נחמן דאמר רבי זירא ס אמר רב נחמן ד' אמות הסמוכות לרה"ר כרה"ר דמיין ולא היא התם לענין טומאה אבל הכא ז זימנין דדחקי בני רה"ר ועיילי טובא: ולא את השדה עד שיהא בה תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה כו': ולא פליגי ח) מר כי אתריה ומר כי אתריה בבבל מאי אמר רב יוסף ח בי רדו יומא מאי בי רדו יומא אי יומא זרעא תרי יומא כרבא לא הוי אי יומא כרבא יומא דזרעא לא הוי אי בעית אימא יומא דכרבא דכריב ותני ואי בעית אימא יומא דזרעא בהדורי דוולא אמר רב נחמן בי דאלו יומא פרדסא אמר אבוה דשמואל ט בת שלשת קבין תניא נמי הכי האומר לחבירו מנת בכרם אני מוכר לך סומכוס אומר לא יפחות מג' קבין א"ר יוסי י אין אלו אלא דברי נביאות בבבל מאי אמר רבא בר קסנא תלת אציאתה בני תריסר גופני כי היכי דרפיק גברא ביומא אמר רבי אבדימי דמן חיפה מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים אטו חכם לאו נביא הוא הכי קאמר אע"פ שניטלה מן הנביאים מן החכמים לא ניטלה אמר אמימר ס וחכם עדיף מנביא ס שנאמר יא ונביא לבב חכמה מי נתלה במי הוי אומר קטן נתלה בגדול אמר אביי תדע דאמר גברא רבה מילת' ומתאמר' משמיה דגברא רבה אחרינא כוותי' אמר רבא ומאי קושיא ודילמא תרוייהו בני חד מזלא נינהו אלא אמר רבא תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא משמיה

מוסף תוספות

א. שיותר נח לפותחו מכאן יותר משאר הכתלים שלא נפתח שם מעולם וחשבינן ליה כאילו הוא פתוח ותנן נפתח א' מהם הוא טמא וכולן שהורין. שיטמ"ק. ב. [ו]כדין בית שיש לו פתחים הרבה. ריטב"ש. ג. כי הכא וקנוהו לאלתר בהילוך. שם. ד. כלומר צריכים אנו נביא לברר מה היה בדעתו וכמה נתבוורין להקנות. ר"י מיגש.

רבינו גרשום

מעכבין אלא שלא פרץ את פצימיו הואיל שאין נפרצין חזקה יש לפותחו: אינו מטמא כל סביביו. אם היה מת בבית אע"פ שסתום הוא הואיל ולא פרץ את פצימיו אינו מטמא כל סביביו דבית בד' אמות כקבר דאיכא למימר הואיל שלא עקר הפצימין ולא סתמו לגמרי באותו פתח יפתח ויוציאהו אבל פרץ את פצימיו וסתמו מהכל מטמא כל סביביו דיש לו דין קבר הואיל וסתום מכל צדדיו כקבר דטומאה בוקעת ויוצאה דליכא למימר מן הצד יוציאוהו: ענין אחר שלא פרץ את פצימיו כלומר היה סותם הפתח ולא היה סותר צורת הפתח המשקופין והמזוזות אלא בנה בנין סתימה עליהן עקרן ודאי היה דעתו לפתוח להכי אין מעכבין בו מלפתוח. ודיקא נמי דתניא גבי בית דאע"ג דסתום פתחו יש לו ד' אמות והיינו נמי טעמא [כיון] דלא פרץ פצימיו והיה דעתו לפתוח: קבר שיש לאדם בחצירו ועשה מחיצה דפנות כל סביביו וסיכוך. והשתא אע"ג דאיכא מחיצה סביב הקבר ואיכא פתח בהנהו מחיצות. אם כשסתם אותו פתח לא פרץ פצימה כיון דנראה מקום הפתח. כמאן דאיתא לפתח דמי ובוקעת בו את הטומאה ומטמא סביביו. אבל אם פרץ והוי כשאר כותל לא. למ"ה: מבואות המפולשות פתוחין לעיר אחרת. כלומר דנהיגו בני העיר אחרת לעבור דרך האי מבוי וליכנס לעיר זו ולצאת ממנה דרך מבוי זה: [לקלקלו. לסותמן]. המפולשין לרשות הרבים. להעמיד להן דלתות לעכב בני רה"ר ליכנס במבוי כל שעה שירצו: סבור מינה הני מילי דמעכבין למיעבד דלתות ליסתם לבני רה"ר (הני מילי) בתוך ד' אמות של מבוי אותן ד' אמות הסמוכות לר"ה כדר' זירא: ולא היא דלענין טומאה אמרי' ד' אמות ה) במבוי בר"ה דספיקו טהור באותן ד' אמות (מבוי דברשות הרבים) דגמרינן מסוטה. אבל הכא בכוליה מבוי מצו לעכב דלא מצו למיזל בני רה"ר אלא דרך אותו מבוי: **פיסקא.** ואין חולקין את השדה עד שתהא גדולה. דיכולין לזרוע בה ט' קבין לזה וט' קבין לזה דבציר מהכי לא חשיב שדה שהוא סאה וחצי שהוא ע"ה אמה אורך על רוחב ג' דגמרי לה מחצר המשכן דהוי ק' על נ' ואמרינן דהיינו בית זרע סאתים: מר כי אתריה דבהכי חשיב שדה בט' קבין בציר לא ובאתריה דר"י היו השדות ביוקר והוי חשיבי שדה בט' חצאי קבין: בבבל שלא היו שדות ביוקר כבא"י מאי בכמה חשוב התם שדה. א"ר יוסף בי רדו יומא. כלומר כי היכי דיש מלאכה לפועל לחרוש בה יום שלם לפי שלא ימצא פועל שישכיר עצמו כי אם ליום אחד שלם ואם יחלקו פחות מכדי ספוק יום פועלת יום אחד כל חד וחד נמצא הפועל משלים פעולתו בחצי היום או בט' שעות והיה מבקש הפועל שכירות יום שלם: היכי דמי. הא בי רדו יומא כלומר באיזה חריש אמרת שב' פעמים חורש את השדה אחת תיכף לקצירה ולאותה חריש קרי כרבא ובאותה חריש שתיכף לקצירה חורש הפועל כל היום עד לערב ושוב בזריעא ודקשיא לך לא הוי תרי יומי כרבא להאי לישנא. לעולם איכא תרי יומי כרבא ודקא קשיא לך לא הוי יומא דזרעא דכל מה שחורש בב' ימים תיכף לקצירה יכול לחרוש ביום אחד דזריעא וכ"ל אנ"י מר' אב"ל חבירי"ר הבינו בזה הענין. היכא דמי אי בי רדו יומא בזרעא שבין זריעה ובין חרישה שחורשין את השדה פעם אחרת בימות הגשמים לבד מכריבה ראשונה שכורבין בימות החמה חורשין אותה בימות הגשמים סמוך [לזריע'] לפי שתהא נוחה לזרוע ואם צריך יום אחד למלאכה לפועל אחד בין חרישה בין זריעה אפילו הכי ליכא יומא כרבא יום חמה כי הימים הן ארוכין ומושכין ביותר ובט' שעות ביום יכול הפועל לחורשה ולתקנה כל הצורך ונמצא שמפסיד בעל השדה מט' שעות ולמעלה ואי בי רדו יומא כרבא שבכריבה ראשונה יש מלאכה לפועל אחד לחרוש בימות החמה כל היום כולו אפי' הכי לא הוי תרי יומי בזרעא כלומר בין זריעה ובין חרישה דבפחות מב' ימים בימות הגשמים יכול לחורשה פעם אחרת לזורעה נמצא שמפסיד זה בעל השדה מחצי יום ולמעלה לפי שאין פועל משכיר עצמו לחצאין. איבעית אימא דאיכא בי רדו יומא זרעא ודקא קשיא לך לא הוי יומא כרבא ודאי איכא יומא כרבא שלם ולא קא מפסיד ולא מידי דכרבא הוא דכריב זמנא חדא והדר תני זמנא אחרינא משום דבכריבא חדא לא קא הוי ארעא ניחא מחמת קשייתא דתשתא בין כריבות הללו איכא פעולה ליום אריכא ואיבעית אימא דאיכא בי רדו יומא כרבא ודקא קשיא לך לא הוי תרי יומי בזריעה ודאי איכא תרי יומי שלמין משום דההיא ארעא בהררי כלומר שדה קשה הוא וארץ הרים וטרשים היא ובימות החמה שהיום ארוך הוא צריך לחרוש יום אחד שלם מחמת קשיות שבה ועכשיו בימות הגשמים חוזרת לקשיותה וצריך לחרושה כדי שתהא נוחה לזורעה ובין חרישה וזריעה צריך שני ימים מפני כי הימים קטנים הן. ל"א מוג"ה בספרים הן. ל"א מוג"ה בספרים דה"ג להא. בי רדו יומא בזריעה לא הוי תרי יומי בכרבא ואי בי רדו יומא בכרבא לא הוי חד יומא לזריעה והכי מפרש לה אם צריך יום אחד בין חרישה לזריעה בימות הגשמים לא צריך תרי יומא לכרבא דפחות מב' ימים יכול לכורבה פעם ראשונה ג) קשה קרקע וצריך ליום אחד של חרישה וזריעה יותר מיום אחד של

ה) ל"ל כמנוי הסמוך לרה"ר כרה"ר דמי. ו) ל"ל כשסקרקע קשה.

מוסף רש"י

הובא בעמוד קודם

רבינו גרשון (המשך)

חורשין אותה ביום זריעה ואותו היום אין חורש הפועל אלא ט' שעות ובב' שעות זורע בעל הבית מה שהפועל חורש בט' שעות והכי מנהג ועכשיו בעי בעל גמרא באיזו חרישת פעולת יום יום זריעה דאינו אלא ט' שעות לא הוי יומא כרבא כלומר כשחוזר ומשכיר ביום קציר לא הוה פעולת יום שלם בחרישה דלאחר קצירה דבט' שעות תשלים פעולתו ונמצא יושב ובטל ג' שעות ונמצא מפסיד בעל הבית ואם בי רדו יומא כרבא כלומר אם מאותה חרישה אמרת דחורשין תיכף לקצירה כל היום לא הוי תרי יומא דזרעא כלומר אין שם פעולת חרישת ב' ימים של יום זריעה שביום חרישה תכף לקצירה חורש כל י"ב שעות ואם תאמר באותו יום חרישה אמרי דהיינו פעולת יום שלם כשיבא לאותה חרישה של זריעה לא ימצא שם פעולת ב' ימים כי ביום זריעה אינו חורש אלא ט' שעות ולא ישאר לפעולת מחרת אלא פעולת ג' שעות ונמצא פועל יושב ט' שעות ויפסיד בעה"ב שצריך לשוכרו ביום שלם שלא ירצה פועל להשכיר עצמו למחצית היום. איבעית אימ' יומא דזרעא. ודקא קשיא לך לא הוי יומא כרבא: דכריב ותני. שחורש באותו יום שתיכף לקצירה פעמים מה שחורש בט' שעות חוזר ושונה בב' שעות והוה שוה בשוה: איבעית אימא יומא כרבא. ודקא קשיא לך לא הוי תרי יומא זרעא. לעולם איכא תרי יומי זרעא: בהדורי. שהארץ קשה היא וארץ סלעים וטרשין היא ומה שפועל חורש ביום אחד תיכף לקצירה חוזרת ומתקשה וצריך לחרוש בה פעולת ב' ימים דזריעה מחמת הקשיות שמתקשה אחר חרישת קצירה. ול"א. מוגה בספרים היכי דמי אי בי רדו יומי זריעה לא הוי תרי יומי כרבא. בהאי לישנא משמע דטפי חורש הפועל בהני ט' שעות דיום זריעה מבכולה יומא דכרבא דכבר רכיכא ארעא דחרושה כבר חדא זימנא והכי קאמר לא הוי [תרי] יומי כרבא דטפי מיומא הוי אבל לא הוי פעולת תרי יומי ואי בי רדו יומא כרבא להאי לישנא לא הוי יומא זרע דכל שחורש ביום כרבא יכול לחרוש ביום זריעה בפחות מט' שעות כדאמר בהאי לישנא דניחא לחרוש ביום זריעה מתיכף לקצירה. איבעית אימא בכרבא ודקא קשיא לך לא הוי יומא דזרעא לעולם הוי דאע"ג דניחא לחרוש חרושה באותו יום זריעה פעמים. ואיבעית אימא

כל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו. וכשילהי מרובה (ב"ק דף פ: וסס ד"ה לעולם) דקאמר רב אחא גופיה לעולם אין מטיבין לו איכא למימר דמתחל' אמר לא במהרה מטיבין שהיה מצפה שיחזירוהו לגדולתו וכשראה שלא החזירוהו שוב אמר לעולם אין מטיבין לו: **חלק** בכור וחלק פשוט יהבינן ליה אחד מצרא. כדנפקא לן בית נוחלין (לקמן דף קכד.) מדכתיב פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק [א] פשוט: **אמיצרא** דבי נשי. אית דגרס בתר הכי אמרי אחוותא מ"כ בי נשיה היינו חמיו ולא היו לחמיו בנים כי אם בנות ואית דגרס אמרי אחי מ"כ בי נשיה היינו אביו [וועי' תוס' שבת כג: ד"ה דבי נשא]: **בגון** זה כופין על מדת סדום. תימה לר"י לרבה אמאי איצטריך קרא בבכור דיהבינן ליה אחד מצרא [ב] ואומר ר"י לפי שלא נתן לו [ג] כח הכתוב אלא כב' אחיו ואילו היו שני אחיו רוצים להשתתף לא כפינן לשניהם לתת להם חלק ביחד ועוד דבכור מתנה קרייה רחמנא כדאמר בית נוחלין (שם) דכתיב לתת לו פי שנים ואין לכוף את הנותן ולאביי נמי אי לאו דקרייה רחמנא בכור ה"מ יקוס על שם אחיו כאילו הוא ואחיו קיימין וריצב"מ מפרש דהא דאמר רבה כופין לא מדין תורה קאמר דבדין היה יכול למחות שכנגדו דאיכא קפידא ברוחות כדאמר בכמה דוכתין ועוד הא דכופין על מדת סדום בזה נהנה וזה לא חסר היינו בשכבר דר בחצר חבירו שאינו מעלה לו שכר [ד] אבל הא פשיטא שיכול למחות בו שלא יכנס לדור בביתו אפי' בחצר דלא קיימא לגברא וגברא דלא עביד למיגר דהוה זה [ה] נהנה וזה לא חסר אלא מתקנת חכמים קאמר הכא דכופין והשתא אין להקשות כלל אמאי איצטריך קרא בבכור:

מעלינן ליה בנכסי דבר מריון. פירש הקונטרס בשדה הבעל [ו] שיכולים לומר שפעמים מתברכת משאר שדות ובתרתי ארעתא אתרי נגרי לא שייך למימר מעלינן כיון שצריך להשקות ואין מתברכת זו יותר מזו ואין נראה דגם אותם שצריך להשקות מתברכת מאחת מהם פעמים יותר שאחת לוקה בשידפון ואחת אינה לוקה ופר"ת מעלינן בנכסי דבר מריון לא ניתן לך זכות שיש לנו בשדה זו אם לא בדמיס יקריס כמו בני מריון שהיו עשיריס ולא היו מוכריס קרקעותיהם אלא בדמיס יקריס ותרתי ארעתא אתרי נגרי לא קאי אעובדא דההוא גברא אלא מילתא באנפי נפשיה כלומר שתי שדות שיש לכל אחד נגר ורוצה האחד שיחלקו כל אחת לשתים שיקח אלו שדה זו ואלו שדה זו [ז] אמר רבה כופין על מדת סדום ויטול כל [מ] שדה שלם כדי שיהא לכל אחד חלק אחד מארעא וכן יש לפרש תרתי ארעתא אחד נגרא שהנגר מפסיק בין שתי השדות ואם יחלקו כל שדה לשתים לא יהיה חלקו אחד מארעא והשתא בהני לא שייך למימר מעלינן בנכסי דבי בר מריון דאמטו אם האחד רצה לחלוק לעשרים נאמר שיחלקו משום מעלינן ונשון מעלינן נמי אינו מתישב לפ"ה: **מד**

משמיה דרבי עקיבא כוותיה. וליכא למימר בני חד מזלא נינהו שהרי ר"ע חכם ממנו הרבה: **ולאו טעמא קאמר.** במילתיה וכיון דאמר טעמא אין זה כסומא שמכוון לירד באחרונה במקרה בעלמא אלא סברת הלב היא הבאה לו בנבואה וזכה להסכים להלכה למשה מסיני: **בריסתקא.** שוק רשות הרבים: **דמליך.** השתא במתא מחסיא שעתיד להיות לאש היסיבה עכשיו: **טביומי חתים.** כשחותם באיגרת חותם שמו טביומי: **קיימא לי שעשא.** מזל: **שדרו זוגא דרבנן לגביה.** דמר בר רב אשי: **לאימלוכי ביה.** ליטול עלה ורשות להמליך את רב אחא: **פשח ותנא.** דרשה ונעשה ראש היסיבה: **כל המריעין לו כו'.** כלומר הואיל ונדחה השעה לא ימליכוני עוד: **איש נגוב.** כשהוא חלוש בלא כרס מלאה: **יגנב.** כמה לנבות שאינו מסכים לדעת שלמה: **יגונב נחלות.** לב אטוס בנחלות עושה נגוב וחלוש: **פשיטא חלק בכור וחלק פשוט.** שני חלקין שהבכור נוטל אחד משוס בכורה ואחד משוס פשיטות יהבינן ליה אחד מלרא זו אלא זו שהרי שניהן חלקו הן והרי הן כחלק אחד: **יבש מאי.** המייבש את אשת אחיו דקש תחתיו לנחלה ונוטל שני חלקים מאי מי מלו אמרי ליה הואיל ומכח אחרינא קאתי לא יהבי להו (ו) ניהליה אחד מלרא זו אלא זו אי לאו מעליתא גבן בדמי: **הבכור אשר אנד.** ביבש קמשתעי דמלוה בגדול ליבש אשר תלד פרט לאיילונית והכי מדרש קרא יבמה יבא עליה וגו' והיה הבכור איזה מן היבמין יבא עליה הבכור אשר תלד וכגון שהיבמה בת וולדות היא פרט לאיילונית: **דזבן ארעא אמלרא דבי נשא.** קנה קרקע אלא שדה אביו: **כי מטא למיפנג.** עם אחיו בנכסי אביו: **על מדת סדום.** זה נהנה וזה לא חסר: **אמרו אחי מעלינן ליה עילואי.** לנו היא משובחת בקרקעותיו אלא בר מריון שהיו מעולות ומתברכת הא דרב יוסף בשדה (מ) בעל איכולין לומר פעמים אזו מתברכת משאר השדות: **תרי ארעתא אתרי נגרי.** אם בית השלחין היא ויש לשני אחין לחלוק שתי שדות לכל אחת יש לה יאור להשקות ממנו וזה קנה שדה אלא (מא) האחד מהן ורוצה שיתן אחיו זו הסמוכה לשלו: **בגון זו כופין.** דהא לקרקע השניה גם היא יש לה יאור להשקות ממנו: **הא מדויל והאי לא מדויל.** דרך היאורים לייבש כשנהר (מב) אם נמשכין ממנו מתמעט לפעמים אזה יבש וזה אינו יבש ואומר לו טול חלקך בשתיהם דלאו מדת סדום היא אי מן לנו עילוי בדמי: **תרתי.** ארעתא יש להם לחלוק על חד נגרא ואחד מהן קנה קרקעו אלא לאחת: **כופין על מדת סדום.** דכיון דאחד נגרא אינהו שתיהן שוות: **ניחא לי לאפושי אריסי.** טוב לי שיהא לך שתי שדות אחת מכאן ואחת מכאן (מג) ואחת לי באמצע כדי שתרבה לך אריסין ותהא שדה שלי משתמרת יפה: **מד**

מסורת הש"ס

קטו א ב מיי' פי"ב מהל' שכנים ה"ב סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קעד סעיף ב': קטז ג ד ה מיי' שם הל"ח טוש"ע שם ס"ח:

מוסף רש"י

יהבינן ליה אחד מצרא. שני חלקיס יטול במקוס אחד כחלק פשוט שהוא חלק אחד ונוטל במקוס אחד, ומפקא מינה דכל מקוס שנפל לו הגולל לחלק פשוט, יטול שם בלא גולל חלק בכורה, ואם סס שני אחין ושלש שדות לא יפילו שלשה גולות, שניס לבכור ואחד לפשוט, שהרי אם יפול חלק הפשוט בשדה האמצעי לא יזכה בו, דאם כן טול הבכור בשני מקומות, אלא שני גולות יפילו ויטילוס על שני שדות החיצונות ואיה שיעלה לבכור יקח ויטול גם האמצעי שאצלו עמו (רשב"ם לקמן קכד.). **מדת סדום.** שני שני (ערובין מט.) לא היו עושין טובה (כתובות קב:) אין מהנה לאחיכו אע"פ שאין חסר כך כלום (רשב"ם לקמן נט.) כתמן (אבות פ"ה מ"י) האומר שלי שלי שלך שלך זו מדה בינונית ויש אומרים זו מדת סדום (לקמן קסח.).

רבינו גרשום

כרבא לפי שכשחורשין את הקרקע מתחלה מחמת שהיא קשה צריכה יותר מיום אחד בכרבא אינה צריכה שני ימים שלמין ונמצא שמפסיד בעל השדה מט' שעות ולמעלה ואי רדו יומא לכרבא לא הוי חד יומא בין חרישה וזריעה דבפחות סגיא ומשתכח דקא מפסיד. איבעית אימא בי רדו יומא כרבא ודקשיא לך לא הוי יומא דזרעא דפחות מיום סגיא הא לא קשיא כחריב ותני זמנא אחריתי דבין ב' כריבות צריך (ב' ימים שלמין) [יום א' שלם] ואיבעית אימא בי רדו יומא זרעא ודקשיא לך לא הוי תרי יומי כרבא הא לא קשיא בהרורי ארץ הרים וטרשים שקשה היא ביותר ואיכא מלאכה לתרי יומי. וכן קיבלו חבריו מרבי: דוולא כלומר אם יש להם לחלוק שדה בור שצריך להשקותו בכל שעה מאריתא דדלאי כלומר בכמה יש בה באותה שדה דין חלוקה. אמר (רב יוסף) [רב נחמן] בי דאלו יומא אם יש באותה חלוקה שדה שיעבוד שהפועל יש לו מלאכה כל היום לדלות מן המים ולהשקותו לכל חלק וחלק יחלוקו ואם לאו לא יחלוקו שלא ימצא אדם שישכור לו לחצי היום ונמצא שמפסיד: פרדיסא. שדה גפנים: מנת בכרם. חלק: אין אלו אלא דברי נביאו'. כלומר דבר זה שאתה אומר ג' קבין לכל אחד ולא אמרת טעמא מאי ג' קבין או ב') מד' או מה' כלומר משום הכי מיחזי כנביאות דלית בה טעמא. ל"א דברי נביאות כלומר דברים הללו עיקר כנביאות. אם מכר לו ב) בעל מנת בכרם כמה צריך למכור לו הואיל שהכרמים בזול. תלת אציאתה. כלומר ג' שורות שבכל אחת י"ג גפנים כדי שיעור שפועל יכול לחפור תחתיהן ביום אחד: וניתנה לחכמים. מכלל דנביא מעיקרא לאו חכם ואטו חכם לא נביא הוא כלומר מי היה נביא כי אם חכם: ונביא לבב חכמה. כלומר לנביא יש לו לב החכם דעדיף מיניה: תדע דחכם עדיף מנביא. משום גברא רבא מלתא. כלומ' שאומר חכם הלכה מדעתו על בורייה ועל עיקרה כמפי השמועה ואותה הלכה נאמרה משמיה דגברא רבה כוותיה ששמעה מפי השמועה דהא נביא לא מצי למימר נבואה כי אם מפי הגבורה וזה אומרה מדעתו אלמא דעדיף הוא: מאי קושייה. מאי ראייה דמייתית דילמא תרוייהו הני גברי דרבריא בני חדא מזלא נינהו משום הכי אמר האי כגון האי. אע"ג דלא שמיעא ליה ולאו נביאות הוא: ג) אלא דלא. תדע דהכי איכא למימר דנביאות הוא וליכא למימר דחד מזלא הוא שהרי ר' עקיבא דקים לן דלא היה מעולם גברא כוותיה ואפ"ה כי אתי חד תנא ואמר מנפשיה כוותיה אע"ג דלאו בני חד מזלא נינהו דלית דהוי ליה מזלא בתורה ובעושר כוותיה דר' עקיבא: ודלמא כסומא בארובה. ולא משום דהוה עדיף ומשני לאו טעמא קאמר שמביא אמתלא לדבריו ראייה. ומדקאמר טעמא ודאי מרוב חכמתו קאמר ולא כסומא בארובה: ברסתקא. בגישרא דעברי בה [בנין] השוק. למ"ה: דמליך. דליעבדי מיניה ראש ישיבה: הכי שמיה. דהכי חתום שמיה בשטר: טביומי. והכי מיקרי שמיה ושמיה דרב אשי טביומי והאי דקרי ליה רב אשי משום שם לווי: בכלה. קרי לה להחלה מסכתא דדריש ריש מתיבתא: כל המטיבין לו. הואיל והוטב לרב אשי דפתח בראש ישיבה לא במהרה מריעין לו שלא יסלקוהו רב אחא אינו יכול להריע לו: בכנפיה. בחיקו: כמה לבבות. שאין לבו מיושב עליו: איש נבוב. חלול הוא שלא אכל: ולבב. כמה לבבות: אפי' לבו אטום כבתולה. זו שאינה בעולה ואטומה היא מתנובב: [פשיטא] אם בכור ופשוט באו לחלוק בשדות אביהם והבכור נוטל פי שנים ואמר [הבכור] אני נוטל חלק בבכור' סמוך לחלק פשוט בחד מיצר אין יכול הפשוט לעכב עליו ולומר שקול חלק פשוט בהאי גיסא וחלק בכור לאידך גיסא ואינו יכול לעלות עילוי דמים אם יניחו ליטול שניהם במיצר אחד דדינו ליטול ירושתו במקום אחד: יבם מאי. יבם שמת אחיו בחיי אביהן וייבם זה את אשתו ושוב מת אביהן דשקיל האי יבם ירושת אחיו שני חלקים אחד חלק אחיו שמת וחלק של עצמו. מי יהבי ליה אחד מיצרא הנהו ב' חלקים אי לא. מי אמרינן דינה הוא דשקל פי שנים ויהבי' ליה גבי הדדי בחד מיצרא או לא משמע ממש דבכור הוא ולא יהבי' ליה בחד מיצרא.

תורה אור השלם

1 וְאִישׁ נָבוּב יִלָּבֵב רָעִיר פֶּרֶא אָדָם יִוָּלֵד: איוב יא יב
2 נָבוּב לָחוֹת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הֵרְאָה אֹתְךָ בָּהָר כֵּן יַעֲשׂוּ: שמות כה ח
3 כִּי מָה טּוּבוֹ וּמָה יָפְיוֹ דָּגָן בַּחוּרִים וְתִירוֹשׁ יְנוֹבֵב בְּתֻלּוֹת: זכריה ט יז
4 וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל: דברים כה ו

גליון הש"ס

גמרא מעלי' ליה עלויא. עיין פ"ו משנה מ' דדמאי בפירוש הרמב"ם: תוס' ד"ה כגון בו' אבל הא פשיטא שיכול למחות בו. עיין לקמן דף נט ע"ב בהשב"ם ד"ה אמאי שלו לא הגיעו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולאו טעם קאמר מ"ר יוחנן: (ב) שם דתלך השתא במתא מחסיא: (ג) שם לאימלוכי ביה עבבינהו הלל שדור וכו' עבבינהו גגיה עד: (ד) שם ואנא בתרא וכן הוה מ"ר אבדימי: (ה) שם תרתי ארעתא אחד נגרא: (ו) שם לאפושי אריסי לאו מילתא היא: (ז) רש"י ד"ה יפס וכו' לא יהבי להו ניהליה אחד וכו' מעלית גבן בדמי: (ח) ד"ה אמרו וכו' בשדה בית הבעל: (ט) ד"ה תרי וכו' אלא אחת מהן יש ולוקה שיתן אחיו לו: (י) ד"ה ניחא וכו' ואחת מכאן כדי שתרבה כל"ל ותיבת ואחת בתמצע נמחק: (כ) תוס' ד"ה כגון וכו' אלא נתן לו הכתוב כח אלא: (ל) ד"ה מעלינן ואין שינוי בינהם דשדה בעל איכולים: (מ) באי"ד ויטול כל אחד שדה שלם:

מוסף תוספות

א. ולא חשיבי שני חלקים אלה אלא כחלק אחד. נמוק"י. ב. משמע דאי לא כתב רחמנא בבכור פי שנים לא היה נוטל שני חלקיו במקום אחד. רשב"ם. ג. והשני תובע שיחלקו אותם זה כנגד זה כיון ששרשם הנאתם בדמים ובגופם ואין שינוי ביניהם אלא שינוי הנגר. ריטב"ם.

רבינו גרשום (המשך)

אביי אמר היא דשקיל נמי בחד מיצר דבכור קרייה רחמנא והיה הבכור אשר תלד ודרשי' לי' הבכור מצוה בגדול הלכך דיניה בבכור ואחד מיצר יהבינן ליה. היויתו בבכור ליטול ב' חלקים ולא חלוקתו בבכור ליטול שניהן במיצר אחד: אמצרא דבי נשא. סמוך לשדה אחר של חמיו ולא היו לו לחמיו בנים כי אם בנות ומת חמיו והניח קרקעותיו לבנותיו אמר האי הבו לאשתי

ה) [נדה כ:]. ו) [נ"ל שדורו]. ז) ב"ק פ:. ח) מ"ש שאכל מו' ושתה מו'. ט) [נקמן קכד.]. י) [פי' סמוך לשדה של חמיו ולא היה לחמיו בנים כי אם בנות. עיין וע' תוס' ד"ה אמילכא]. יא) [נקמן נט. קסח. עירובין מט. כתובות קב.]. יב) [נ"ל שסס]. יג) נ"ל לא נהגה רש"ש.

ג) נראה דל"ל אם מכר לו בנבל מנת בכרם וכו'. ד) נראה דל"ל אלא אמר רבא מדע וכו' ומתמהה מסמיה דר"ע בר יוסף דכוותיה דהכי איכא למימר וכו'.